

Розділ 2

ЕКОНОМІЧНІ ІННОВАЦІЇ

УДК 657.433

ОКСАНА БІЛА

м. Миколаїв

blagover@ukr.net

ОБЛІК КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

У статті розглядаються особливості обліку кредиторської заборгованості у вітчизняній та міжнародній практиці. Здійснено порівняльний аналіз методичних підходів, визнання та класифікації зобов'язань за видами кредиторської заборгованості, які використовуються у національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку. Запропоновано шляхи вдосконалення обліку кредиторської заборгованості у вітчизняній практиці з урахування міжнародного досвіду.

Ключові слова: міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку, зобов'язання, кредиторська заборгованість, облік, міжнародний досвід.

Сучасні тенденції розвитку України в умовах євроінтеграційних процесів передбачають трансформацію національних стандартів бухгалтерського обліку (НП(С)БО) до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО). Розгляд їх загальних та відмінних ознак, особливо відносно обліку кредиторської заборгованості, які актуальні в кризовий період, дасть змогу виділити напрямки їх удосконалення, виявити причини виникнення основних помилок, що допускають підприємства при складанні звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і звітності.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних та організаційно – методичних проблем обліку розрахункових операцій внесли вітчизняні та зарубіжні вчені: Ф. Ф. Бутинець, Г. Г. Кірейцев, Е. С. Хендріксен, І. В. Жолнер, В. В. Сопко, В. П. Завгородній, В. С. Лень, Ж. Рішар та інші. Сучасні економічні умови висувають нові завдання й вимагають подальших досліджень щодо удосконалення

теоретичної бази відображення в бухгалтерському обліку кредиторської заборгованості підприємств, розвитку методичного забезпечення та формування єдиних основ щодо розкриття інформації про зобов'язання у фінансовій звітності.

Метою дослідження є з'ясування спільних і відмінних ознак в системі національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку щодо розрахунків з кредиторами підприємства, окреслення напрямків їх удосконалення.

Порівняльний аналіз показників з обліку кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами представлено у таблиці 1.

В економічній літературі мають місце різні поняття зобов'язань і кредиторської заборгованості. Н. В. Чебанова та Ю. А. Василенко розглядають кредиторську заборгованість як особливу частину майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами [8, 413]. На наш

Порівняльна характеристика обліку кредиторської заборгованості за національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку [1; 6; 4; 3]

Порівняльна ознака	Національні стандарти бухгалтерського обліку	Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
Стандарти, які регламентують облік кредиторської заборгованості	П(С)БО 11 «Зобов'язання», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 10 «Події після дати балансу», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи»
Поняття кредиторської заборгованості	У НП(С)БО 1 надається визначення зобов'язань як категорії бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди	Згідно з МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи», кредиторська заборгованість: <ul style="list-style-type: none"> а) торговельна кредиторська заборгованість є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані чи надані, на які виставлені рахунки або які офіційно узгоджені з постачальником; б) нарахування є зобов'язанням оплатити товари або послуги, що були отримані або надані, але не були сплачені, на них не були виставлені рахунки або вони не були офіційно узгоджені з постачальником, включаючи суми, які підлягають виплаті працівникам (наприклад, суми, пов'язані з нарахованою оплатою відпусток)
Визнання	Для визнання зобов'язання повинні бути дотримані дві умови: <ul style="list-style-type: none"> – якщо його оцінка може бути достовірно визначена; – існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення 	Забезпечення слід визнавати, якщо: <ul style="list-style-type: none"> а) суб'єкт господарювання має існуюче зобов'язання (юридичне чи конструктивне) внаслідок минулої події; б) ймовірно, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для виконання зобов'язання; в) можна достовірно оцінити суму зобов'язання
Оцінка	Кредиторська заборгованість оцінюється за сумою укладеного договору та відображається в балансі за: <ul style="list-style-type: none"> – сумою погашення (поточні зобов'язання); – теперішньою вартістю (довгострокові зобов'язання, на які нараховується відсоток) 	За міжнародними стандартами первісною оцінкою фінансових та інших зобов'язань і їх відображення у фінансовому обліку та фінансовій звітності є їх справедлива вартість за додаванням витрат за операцією. Амортизована собівартість зобов'язання – це сума, за якою зобов'язання оцінили при первісному визнанні, мінус виплати основної суми боргу, плюс або мінус накопичена амортизація будь-якої різниці між цією первісною сумою та сумою погашення, мінус будь-яке часткове списання. Сума, визнана як забезпечення, має бути найкращою оцінкою видатків, необхідних для погашення існуючого зобов'язання на кінець звітного періоду
Розкриття інформації у звітності	Кредиторська заборгованість відображається у пасиві балансу за сумою погашення	Зобов'язання відображаються в пасиві балансу як сальдо по рядку «Рахунки до сплати» в розділі «Кредиторська заборгованість». При цьому різниця відображення в балансі полягає лише у відмінності структури статей вітчизняної та міжнародної звітності

погляд, кредиторська заборгованість – це зобов'язання, що виникає під час господарських відносин, та підлягає поверненню в певний строк, погашення якого призведе до зменшення економічних вигід підприємства.

У міжнародній та вітчизняній економічній практиці зобов'язання класифікують залежно від терміну їх погашення на:

- короткострокові (поточні) – це зобов'язання, які повинні бути погашені впродовж року (з дати складання річного балансу) або одного операційного циклу незалежно від його тривалості;
- довгострокові (не поточні) – це зобов'язання, термін погашення яких складає більше одного року або операційного циклу.

Така класифікація допомагає інвесторам та кредиторам оцінити відносну ризикованість зобов'язань підприємства. Згідно з МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи» зобов'язання класифікують за сутністю[3]:

- юридичне зобов'язання;
- конструктивне зобов'язання;
- забезпечення;
- непередбачені зобов'язання.

Залежно від порядку визначення сум заборгованості зобов'язання поділяють на [5, 56]:

- фактичні (дійсні) – величина таких зобов'язань відома з договорів, контрактів, рахунків та інших документів, які їх підтверджують (заборгованість поставальникам за отримані, але не оплачені матеріальні цінності та послуги, за векселями виданими, за дивідендами до виплати, за нарахованою зарплатою, за отриманими авансами тощо);
- умовні (майбутні) – це зобов'язання, точна сума яких може бути визначена лише з настанням певної дати (заборгованість по податку на прибуток, податку на майно, оплаті відпусток тощо).

Момент визнання зобов'язання за МСБО і П(С)БО відрізняється тим, що за національними стандартами бухгалтерського обліку не передбачено існує зобов'язання та його поділ на юридичне та конструктивне. З метою трансформації національних стандартів до міжнародних запропоновано додаткову класифікаційну ознаку зобов'язань за ступенем відповідальності (юридичні та конструктивні), що, на нашу думку, підвищить якість формування інформаційного забезпечення управління на різних рівнях (рис. 1).

Юридичне зобов'язання – зобов'язання, яке виникає внаслідок:

- а) контракту (внаслідок його явних чи неявних умов); б) законодавства; в) іншої дії закону;

Рис. 1. Класифікація зобов'язань

Характеристика рахунків, призначених для відображення кредиторської заборгованості в зарубіжних країнах

Назва рахунку	Характеристика рахунку
«Рахунки до оплати»	Відображається сума короткострокової кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги
«Векселі до оплати» і «Облігації до оплати»	Обліковуються довгострокові кредиторські зобов'язання підприємства, оформлені спеціальними борговими документами з фіксованими надбавками

Конструктивне зобов'язання – зобов'язання, яке є наслідком дій суб'єкта господарювання, коли: а) суб'єкт господарювання вказав іншим сторонам, що він візьме на себе певну відповідальність згідно з порядком, установленим його минулою практикою, опублікованими політиками чи достатньо конкретно поточною заявою;

б) як наслідок, суб'єкт господарювання створив обґрунтоване очікування у інших сторін, що він виконає ці зобов'язання [3].

За вітчизняною практикою кредиторська заборгованість обліковується за двома класами рахунків: клас 5 «Довгострокові зобов'язання» та клас 6 «Поточні зобов'язання» [2]. Непередбачені зобов'язання доцільно відображати на позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою, а синтетичний та аналітичний облік кредиторської заборгованості здійснюється із врахуванням специфіки діяльності підприємств [5].

У зарубіжних країнах бухгалтерський облік кредиторської заборгованості відображається на рахунках, що класифіковані з урахуванням форми здійснення розрахунків: грошова «Рахунки до сплати», негрошова «Векселі до оплати» та «Облігації до оплати», характеристика, яких відображено у таблиці 2 [5, 57].

Проведене дослідження показало, що при обліку кредиторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами існують як спільні, так і відмінні ознаки. З метою досягнення єдиного погляду в розумінні облікової категорії «кредиторська заборгованість», запропоновано розглядати її як зобов'язання, що виникає під час господарських відносин, та підлягає поверненню в певний строк. Для наближення національних стандартів до міжнародних доцільно ввести додаткову класифікаційну ознаку поділу зобов'язань за ступенем відповідальності (юридичні

та конструктивні), що, на нашу думку, підвищить якість формування інформаційного забезпечення управління на різних рівнях. Врахування розглянутих особливостей буде корисним для підприємств, які планують переходити до обліку за МСБО та співпрацюють із закордонними контрагентами.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік [Електронний ресурс] / Ф. Ф. Бутинець // Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. — 8-ме вид., доп. і перероб. — Житомир : ПП «Рута», 2009. — 912 с. — Режим доступу: <http://dt-kt.net/books/book>.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291, із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / Пер. з англ. ; за ред. С. Ф. Голова. — К. : Федерація проф. бухгалтерів і аудиторів України, 2010. — 1272 с.
4. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Облік у зарубіжних країнах: курс лекцій для студентів напряму підготовки 6.030509 «Облік і аудит», в тому числі перепідготовка спеціалістів за спеціальністю 7.03050901 «Облік і аудит» денної та заочної форм навч. / Г. Г. Осадча, Н. М. Ніколаєнко. — К. : НУХТ, 2015. — 100 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.00 р. № 20
7. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO11.aspx>.
8. Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку і контролю на підприємствах АПК : збірник наукових праць студентів : Випуск 3 / відп. за вип. М. М. Коцупатрий. — К. : КНЕУ, 2015. — 299 с.
9. Чебанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік : посібник / Н. В. Чебанова, Ю. А. Василенко. — К. : Академія, 2002. — 672 с.

OKSANA BILA
Mykolaiv

ACCOUNTS PAYABLE: DOMESTIC AND INTERNATIONAL EXPERIENCE

The peculiarities of accounts payable in domestic and international practice. The comparative analysis of methodological approaches to evaluation, recognition and classification of liabilities payable species used in national and international accounting standards. Ways of improving accounts payable in domestic practice with international experience.

Key words: international and national accounting standards, liabilities, accounts payable, accounting, international experience.

ОКСАНА БЕЛАЯ
г. Николаев

УЧЕТ КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ: ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ

В статье рассматриваются особенности учета кредиторской задолженности в отечественной и международной практике. Осуществлен сравнительный анализ методических подходов, признания и классификации обязательств по видам кредиторской задолженности, которые используются в национальных и международных стандартах бухгалтерского учета. Предложены пути совершенствования учета кредиторской задолженности в отечественной практике с учетом международного опыта.

Ключевые слова: международные и национальные стандарты бухгалтерского учета, обязательства, кредиторская задолженность, учет, международный опыт.

Стаття надійшла до редколегії 05.06.2016

УДК 657.6(075)

Тетяна БУРОВА

м. Миколаїв

kafedra_obliky@ukr.net

ЕКСПРЕС – АУДИТ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проведено експрес – аудит та розроблені етапи науково обґрунтованої послідовності аудиту необоротних активів за видами діяльності підприємства. Пропонується поділити проведення аудиту необоротних активів підприємства на три групи.

Ключові слова: аудит, необоротні активи, послідовність, модель, об'єкти, робочі документи аудитора.

У структурі активів сучасного підприємства необоротні активи займають найбільшу частину (до 50%), які забезпечують економічну стійкість підприємств та спрямовані на інтенсифікацію відтворювального процесу і підвищення рівня ефективності виробництва. До необоротних активів підприємства відносять основні засоби, нематеріальні активи, незавершене будівництво, довгострокові: фінансові інвестиції, дебіторська заборгованість, біологічні активи та інші необоротні активи.

Досвід вітчизняних підприємств та зарубіжних компаній показує, що важливою скла-

довою ефективною системи управління є застосування зовнішнього і внутрішнього аудиту. Отже, розробка дієвої методики аудиту необоротних активів підприємства, що включає повний обсяг інформаційних джерел, об'єктів і раціональних етапів перевірки, моделей робочих документів аудитора, є запорукою підтвердження показників фінансової, податкової та інших видів звітності.

Питанням організації і методики аудиту необоротних активів приділялася значна увага таких відомих вчених економістів, як Ф. Ф. Бутинець, В. Ф. Голов, Г. М. Давидова,